

Надія Брайлян

ORCID ID: <https://0000-0002-7892-2481>

наукова співробітниця Науково-дослідного інституту пресознавства,
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
(Львів, Україна)
nabra@ukr.net

УДК 821.161.2'373.232.1-028.52-029:82-7

**ІРОНІЧНІ ПСЕВДОНИМИ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ
XIX–XXI СТ.: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ
ТА ФУНКЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ**

DOI 10.37222/2786-7552-2025-6-7

Мета статті – дослідити іронічні псевдоніми українських авторів XIX–XXI ст., проаналізувати характерні способи їх утворення та особливості функційного навантаження. Завдання дослідження полягає у віднайденні іронічних підписів серед масиву українських псевдонімів, зібраних у книзі «Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.», аналізі способів їх утворення, систематизації відповідно до них, встановленні особливостей функційного навантаження. Методи дослідження: системний, аналітичний, описовий, що дали змогу здійснити вибірку іронічних псевдонімів, дослідити способи їх творення, визначити функції та встановити їхні особливості. Новизна статті у тому, що іронічні псевдоніми українських авторів уперше досліджуються як окрема цілісна група, що відзначається низкою особливостей, зокрема щодо їх способів творення, функційного навантаження та наявного між ними зв'язку. Висновки: Встановлено, що серед псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст. є значна кількість підписів, які виявляють ознаки іронії: двозначність, натяк, відсилку, певну гру чи ребус, – іронічні псевдоніми. На основі матеріалів видання «Приховані імена: словник псевдонімів українських

авторів XIX–XXI ст.» здійснено вибірку таких псевдонімів, проаналізовано способи їх утворення і відповідно до них здійснено систематизацію у двох групах: 1) псевдоніми, утворені на основі автонімів чи справжніх ініціалів; 2) псевдоніми, створені без жодного зв'язку з автонімами. У кожній із груп виділені підгрупи відповідно до конкретного способу їх утворення. Виявлено значну кількість різноманітних способів творення іронічних псевдонімів, відзначено випадки поєднання кількох із них в одному підписі. Досліджено притаманні іронічним псевдонімам функції, відзначено їх виражену поліфункційність. Встановлено низку особливостей функційного навантаження іронічних псевдонімів, а саме: його багатоманітність, різний ступінь проявленості тієї чи іншої функції у різних псевдонімах; домінуючу роль – однієї чи кількох – відмінної від основної функцій (найчастіше це характеристична, естетична, символічна, комічна, ігрова). Наведено приклади багаторівневого використання іронічних псевдонімів, творення за їх допомогою містифікацій. Наголошено на високій інформативності іронічних псевдонімів, а також важливості розуміння контексту при їх дослідженні.

Ключові слова: українські автори, іронічні псевдоніми, способи творення, функційне навантаження.

Постановка проблеми. Псевдоніми українських авторів, якими рясніють сторінки періодичних видань XIX–XXI ст., залишаються малодослідженою сторінкою історії українського пресознавства, та й історії України загалом. Ця проблема важлива також для біографічних та просопографічних досліджень, оскільки псевдонімами користувалися багато українських письменників, журналістів, редакторів, видавців, державних, громадських, політичних і культурних діячів – як з огляду на суспільно-політичні реалії, так і з особистих міркувань та уподобань. Одну із надзвичайно цікавих, різноманітних і змістовно насичених груп псевдонімів становлять підписи іронічні. Ця група псевдонімів має низку особливостей, які потребують дослідження. Зокрема, вона вирізняється багатоманітністю

способів творення, насиченим змістовим та функційним навантаженням.

Мета дослідження. Проаналізувати псевдоніми українських письменників, публіцистів, редакторів, громадських діячів, зібрані у книзі «Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.», на предмет наявності серед них іронічних самоназв, тобто підписів двозначних, які містять гру слів, натяки чи певні відсилки, являють собою ребус, створюють певні ілюзії щодо особи автора. Систематизувати отримані відомості, проаналізувати способи утворення цих псевдонімів та дослідити властиві їм функції.

Об’єкт дослідження: псевдоніми українських письменників, журналістів, редакторів, громадських діячів XIX–XXI ст., зібрані у книзі «Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.», іронічного змісту, а також такі, що містять гру слів, натяки чи певні відсилки, являють собою ребус, створюють певні ілюзії щодо особи автора.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремого дослідження іронічних псевдонімів українських авторів проведено до цього часу не було. Питання української псевдонімії, зокрема способи творення псевдонімів та їхні функції розглядали у своїх працях Н. Павликівська (Павликівська, 2009; Павликівська, 2010; Павликівська, 2019), Л. Прокопчук (Павликівська & Прокопчук, 2020; Павликівська & Прокопчук, 2021), В. Просалова (Просалова, 2024), В. Соприкіна та О. Маленко (Соприкіна & Маленко, 2021), П. Чучка (Чучка, 2001).

Методи дослідження: системний, аналітичний, описовий, які сприяли досягненню мети цієї статті, зокрема віднайденню у праці «Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.» іронічних псевдонімів українських авторів, їх систематизації, дослідженню їх способів творення та визначенню особливостей функційного навантаження.

Виклад основного матеріалу. Серед розмаїття псевдонімів, які використовували українські журналісти, редактори, письменники, публіцисти, підписи іронічні, двозначні, побудовані на грі слів чи натяках, привертають особливу увагу. Таких псевдонімів на сторінках книги «Приховані імена: словник

псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.» (Брайлян, 2023) виявлено значну кількість (понад 200).

Основою творення багатьох іронічних псевдонімів послужили автоніми українських авторів (справжні прізвища, імена, по батькові – щось одне із цього чи усе це разом) або їхні ініціали.

Так, бібліограф, редактор, літературознавець, перекладач та громадсько-політичний діяч **Володимир Дорошенко** за основу для псевдоніма взяв своє ім'я і створив підпис, який дещо нагадував ірландське прізвище, – **Вол. О'Димир**. Поет, драматург, редактор і перекладач **Варфоломій Кириленко** трохи вкоротив своє ім'я і розділив його, унаслідок чого постав псевдонім **В. Арфолом**. Ще один із своїх підписів – **Вармій Кирко** – він утворив, вилучивши по два середні склади з імені та прізвища.

Псевдонімом, утвореним на основі розділу свого імені, користувався науковець, педагог, редактор, журналіст, спортивний діяч **Едвард Жарський** – **Ед. Вард**. Він мав ще й підпис, складений із перших літер прізвища та імені – **Жед**, і використовував його зокрема на сторінках спортивного часопису «Змаг» (Львів, 1937–1939) (Ковпак, 2008, с. 104). На сторінках цього видання зафіксовано ціле гроно іронічних псевдонімів, утворених на основі перших літер прізвищ та імен авторів, а саме: журналіст, спортивний діяч із Мостиськ **Михайло Бардин** підписувався **Ембард**, спортивний діяч і дописувач із Ворохти **М. Бойчук** – **Ембой**, редактор, видавець, громадський і політичний діяч **Осип Навроцький** – **Онав** (Ковпак, 2008, с. 104).

У такий же спосіб – на основі перших літер імені та прізвища – створив один із своїх псевдонімів відомий карикатурист, гуморист, редактор, видавець, письменник, художник **Едвард Козак** – **Еко**, а також журналіст, редактор і громадський діяч **Осип Новицький** – **Оно**. Журналістка, письменниця, громадська діячка **Наталія Леонтович-Башук** послуговувалася псевдонімом **Ната Ленко**, утвореним на основі частин її імені та прізвища.

Військовик, інженер та громадський діяч **Роман Каратницький** вкоротив і розділив своє прізвище, підписуючись

К. Арат. Подібним чином – розділяючи своє прізвище – утворили свої псевдоніми, зокрема: журналіст, військовик і громадський діяч **Варфоломій Євтимович – Єв. Тимович**, та журналіст, редактор, письменник, політичний і громадський діяч **Максим Славинський – С. Лавинський**. Музичний діяч **Андрій Титович Воликівський** уклав псевдонім із перших літер свого імені та по батькові і частини прізвища – **А. Тволик**.

Письменник, композитор, громадський і культурний діяч **Володимир Мельников** утворив псевдонім, «обрізавши» початкові літери свого імені та початкові і кінцеві – прізвища – **Ельник Имир**.

Один із псевдонімів відомого українського спортивного діяча, медика, педагога, журналіста, редактора **Степана Гайдучка – Гакстен** – являє собою дещо складнішу композицію літер прізвища й імені, а саме: поєднання двох початкових та останньої літери прізвища та трьох початкових і останньої – імені. Редактор, громадський діяч, агроном **Романенко Антін** створив один із своїх псевдонімів із першого складу імені та першого й останнього – прізвища – **Ан-ро-ко**. Перша літера імені та перші три – прізвища становлять один із псевдонімів бібліографа та видавця **Олександра Соколишина – ОСОК**. У подібний спосіб утворив один із своїх підписів відомий пластовий діяч, правник, журналіст і редактор **Юрій Старосольський – ЮСТ**.

Поєднання трьох початкових літер зі свого імені та з прізвища використав як псевдонім журналіст, письменник, громадський діяч **Степан Женецький – Стежен**. Журналіст, редактор, громадський діяч **Козельський Ян Домінікович** узяв як псевдонім перші склади свого прізвища, імені та по батькові – **Кояндо**. У такий же спосіб – із перших складів свого імені, прізвища та по батькові – утворив один із своїх псевдонімів – **Яр. Юлев** – редактор, публіцист, видавець, священник, теолог **Ярослав Юліанович Левицький**. Псевдонім, складений із початкових складів імені, прізвища та по батькові, обрав собі журналіст **Борис Маркіянович Шайдецький – Бомарша**.

Такий спосіб творення псевдоніма – з кількох перших літер імені та прізвища (з різними варіаціями їх кількості) – серед

підписів українських авторів трапляється досить часто. Зокрема, його використовували: художниця, публіцистка, мистецтвознавиця **Софія Вальницька – Со-ва**; музичний критик та редактор **Юрій Масютин – Юрмас**; журналіст, редактор, громадський діяч **Лев Мидловський – Лемид**; композитор, піаніст, музичний критик, публіцист, культурно-громадський діяч **Нестор Нижанківський – Нениж**; журналіст, редактор, письменник **Степан Федачинський – Стефед**; письменник, журналіст, літературний критик, редактор, кіносценарист **Володимир Ярошевський – Воляр**; правознавець, правник, журналіст, редактор, громадський діяч **Ярослав Падох – Яропад**.

У такий же спосіб – шляхом компонування двох перших літер імен та прізвищ – утворили спільний іронічний псевдонім журналісти, редактори і письменники **Роман Купчинський** та **Василь Бобинський** і підписувалися **Рокувабо**. Письменники **Юрій Косач** та **Петро Горбань** створили спільний псевдонім зі своїх імен – **Юропетро** – і підписували ним епіграми у нью-йоркській газеті «Обрії» (1951) (Еппель, 1999, с. 88).

При створенні ще одного спільного псевдоніма автори використали частину прізвища одного із них і псевдонім іншого. Так, мистецтвознавчі праці, створені **Костем Широцьким** разом із **Павлом Балицьким**, були підписані **К. Баладиженко** (Білокінь, 2009, с. 305). Основою цього підпису став відомий псевдонім **Костя Широцького – К. Ладиженко** – та перший склад прізвища його співавтора.

Один із псевдонімів журналістики, письменниці, науковиці і громадської діячки **Хариті Кононенко**, яким вона підписувала матеріали «Жіночої сторінки» у газеті «Діло» (Львів, 1937–1939 рр.), був складений з останніх складів прізвища й імені авторки і мав кумедне звучання – **ко.-тя** (Астапцева, 2017, с. 184).

Журналіст, редактор і письменник **Теодора Курпіта** використовував декілька псевдонімів, утворених на основі свого автоніма, його частин чи ініціалів, а саме: **Кур Піта**, **Текур**, **Тека**, **Теок**.

Серед іронічних псевдонімів українських авторів чимало і таких, які утворені шляхом прочитання літер власних ініціалів, здебільшого вони злиті в одне слово, але трапляються

і двослівні. Такі підписи використовували, зокрема: письменник, редактор, видавець, педагог **Володимир Павлович Островський – Вепео** (також **Ве-пе-о**); журналіст, редактор, театральний критик **Михайло Вовк – Емве**; журналіст, видавець, редактор, громадський діяч **Сидір Кравець – Еска**; педагог, публіцист, письменник **Михайло Приймак – Емпе**; письменник, журналіст, літературознавець **Микола Самусь – Емес** (ще один його псевдонім являв собою усічення прізвища – **Мусь**); журналіст, інженер, громадський діяч **Микола Строкон – Емес**; письменник, педагог **Роман Тарнаруцький – Ерте**.

Чимало українських авторів утворювали псевдоніми як анаграми, тобто шляхом переставляння в автонімах літер, складів чи написання їх у зворотному порядку (ананіми). У таких іронічних псевдонімах, що мають вигляд анаграм чи ананімів яскраво виражена насамперед ігрова, розважальна функція, натомість ребус приховування справжніх прізвища та імені розгадується досить легко. Так, письменник, журналіст, перекладач, педагог **Прохор Воронин** один із своїх псевдонімів утворив, переставивши склади свого імені – **Хор-Про**. Громадський діяч, редактор, колекціонер **Іван Гречко** зробив те ж саме зі своїм прізвищем і користувався псевдонімом **Когрич Іван**. Письменник та педагог **Петро Мідянка** переставив склади і в імені, і в прізвищі, у результаті чого постав псевдонім **Камідян Ропет**.

Серед українських авторів, які використовували ананіми (тобто утворювали псевдонім, написавши літери власного прізвища чи імені у зворотному порядку): редактор, видавець, громадський діяч **Боровик Дмитро – Кивороб Д.**; журналіст, редактор, видавець **Володимир Кушнір – Ріншук**; письменник, журналіст, педагог, військовик **Сергій Кушніренко – Окнеріншук**; педагог і мовознавець **Прокіп Мостович – Чивотсом**; письменник, журналіст **Овчаренко Іван – Окнерачво І.**; письменник і громадський діяч **Радченко Федір – Окнечдар Т.**; письменник, редактор, інженер, термінолог **Степан Риндик – Киднир**; письменник, журналіст і драматург **Іларіон Чолган – Наглоч**; письменник, літературознавець і педагог **Петро Ротач – П. Чатор** (він послуговувався й іншими

псевдонімами, створеними на основі свого автоніма: **Пет. Ро., Тач Петро**).

Ананіми зі свого імені використовували як псевдоніми: журналіст, письменник, видавець, громадський діяч **Барвінський Володимир – Римидолов**; історик, науковець, державний діяч, публіцист, педагог **Мирон Кордуба – Норим К.**; письменник, журналіст, редактор, композитор, критик і громадський діяч **Роман Купчинський – Намор**. Український актор, драматург, редактор, публіцист **Лев Лопатинський** утворив ананім одночасно зі своїх прізвища та імені – **Йикснитапол Вел**.

Педагог, освітній і громадський діяч **Теofil Старух** при створенні свого псевдоніма **Пан. Т. Офель** використав співзвучність із своїм іменем. Журналіст, редактор, письменник, громадсько-політичний діяч **Віталій Бендер** послуговувався співзвучними із своїм прізвищем підписами **Бен д'Е**, а також **П. Р. Бендя**.

Таким чином, іронічні псевдоніми, утворені на основі автонімів, виразно демонструють послаблення основної, езотерічної функції, оскільки у багатьох із них справжнє ім'я автора відгадується досить легко. Натомість у більшості таких псевдонімів домінує ігрова, ребусна функція, часто проявлені також характеристична, естетична, символічна, комічна функції та їх усеможливі поєднання.

Багато українських авторів утворювали іронічні псевдоніми ніяк не пов'язані з їхніми справжніми прізвищами та іменами. Іноді вони використовували для цього існуючі чи новостворені слова, що натякали на сферу їхніх професійних чи інших зацікавлень, як-от філолог, редактор, бандурист і дослідник кобзарства **Андрій Горняткевич** обрав собі псевдонім **Доремій Фасоля**, акцентуючи таким чином свою зацікавленість музичною тематикою. Диригент, педагог, музичний діяч **Микола Малько** підписувався псевдонімом **Ля-мі**; книгознавець, бібліограф, журналіст, видавець **Лев Биковський – Бібліографічний мікроб**.

Галицький редактор, публіцист, кінокритик та кіноаматор **Володимир Гумецький** використовував кілька іронічних псевдонімів, як-от: **Е. Кран, Ікс Фікс, X-27 та Кут Кудак** (Середа,

2015, с. 612). Три перші з них були відсилками до його зацікавлення кінематографом, зокрема, X-27 був узятий із назви відомого на той час американського фільму (Середа, 2015, с. 614).

Чимало українських авторів утворювали іронічні псевдоніми шляхом довільного поділу обраних слів чи висловів. Так, письменник, військовик, редактор, державний і громадський діяч **Володимир Бірчак** одним із своїх підписів мав **Н. А. Коліні**. Цей псевдонім співпадав із назвою сатиричної рубрики «На коліні» в ужгородській газеті «Українське Слово» (1932—1938), постійним плідним автором якої був В. Бірчак (Габор, 1995, с. 38). Лікарка, науковиця, письменниця, редакторка, громадська діячка **Софія Парфанович** мала одним із своїх псевдонімів вислів **В. Труді**; журналіст, редактор, письменник, перекладач, громадський діяч **Богдан Подолянко** використовував підпис **Ч. Ортівсин**; письменниця і перекладачка **Володимира Дорошенко** (у шлюбі – Васи́лишин, відома під псевдонімом **Міра Гармаш**), послуговувалася псевдонімом **І. Жак** (а також **Ївга Жак**); письменник, редактор, журналіст, публіцист **Петро Кізко** використовував псевдонім **А. Пчхи** (також **Аркан Пчхи**), письменник, перекладач, журналіст, педагог, фольклорист, театральний діяч **Денис Онищук** одним із псевдонімів мав **Гав-рило** (Антофійчук, 2022). Уже згаданий **Віталій Бендер** серед своїх численних псевдонімів мав і підписи, створені шляхом поділу слів чи висловів – **О. Кей** та **Ол. Райт**.

Деякі автори утворювали іронічні псевдоніми на основі особових займенників, як-от: письменник, журналіст, редактор **Калістрат Анищенко** – **Вінже К.**; журналіст, редактор, літературознавець, перекладач **Костянтин Арабажин** – **Не Я** (також у перекладі латинською – **Non ego**); письменник, редактор, державний і громадський діяч **Василь Мазуренко** – **Цея О.**; письменник, етнограф, священник **Володимир Хиляк** – **Я Сам**; журналіст, редактор, письменник, громадський діяч **Матвій Шатульський** – **Двохнас**.

Письменник, літературний критик, редактор та видавець **Володимир Іванців** як один із своїх псевдонімів використав вигук з особовим займенником – **Анувас**. Етнограф, фолькло-

рист, журналіст, письменник **Олександр Твердохлібів** утворив іронічний псевдонім із неозначеного особового займенника – **Хома Абищо**.

Трапляються також псевдоніми, створені шляхом злиття висловів. Ними послуговувалися: журналіст, редактор, видавець, військовик, громадський діяч **Альфред Козак** – **Ітакдальше**, журналіст і редактор **Роман Пашківський** – **Раднерад**, журналіст **Павло Тригубов** – **Нескажухто Павло**.

Іноді автори використовували один зі своїх псевдонімів як основу творення іншого, при цьому послуговуючись тими ж методами, що й при створенні псевдонімних підписів зі своїх автонімів, зокрема всіляко комбінуючи частини двослівних псевдонімів. Так, журналіст, редактор, громадський діяч **Михайло Голинський** мав псевдонім **Гриць Муха** і шляхом злиття його частин утворив ще один – **Гримуха**; поет **Андрій Сторожук**, використовував псевдонім **Андрій Чужий** і з перших його літер отримав інший підпис – **Ачу**. Журналіст, державний і громадський діяч **Леонід Абрамович** послуговувався псевдонімом **Леонід Бурчак**, а ще один утворив звуковим прочитанням його ініціалів – **Ельбе** (використовував ще й розділений варіант – **Ель Бе**). Журналіст, письменник і педагог **Іван Бордейний** підписувався псевдонімом **Осип Задума**, а також утвореним від нього ананімом – **Амуд Аз**.

Серед іронічних псевдонімів наявна також помітна кількість утворень із заперечною часткою «не». Підписуючись у такий «заперечний» спосіб, автор фактично пропонує читачеві своєрідну гру, акцентуючи саме відсутність у нього певних якостей, і таким чином виводить на передній план характеристику, оцінку та ігрову функції псевдоніма. Такі псевдоніми використовували, зокрема: журналіст, редактор, видавець, публіцист, педагог, політичний і громадський діяч **Никифор Григорійв** – **Не-політик**, письменник, журналіст, редактор, громадсько-політичний діяч **Василь Елланський** – **Не поет**, публіцист, редактор, економіст, громадсько-політичний діяч **Карло Коберський** – **Не філософ**, письменник, редактор, видавець, педагог, літературознавець, державний і громадський діяч **Антін Крушельницький** – **Не педагог** (використовував

також псевдонім **Педагог**), письменник, літературознавець, редактор, педагог **Денис Лукіянович – Не критик**, письменник, редактор, літературознавець **Леонід Новиченко – Не літератор**.

Журналіст, поет та музикант **Віктор Лапкін** послуговувався псевдонімом **Віктор Недоступ**. Він належав до поетичного угруповання «Пропала грамота», членами якого були також **Юрко Позаяк** (псевдонім **Юрія Лисенка**) та **Семен Либонь** (псевдонім **Олексія Семенченка**). Основою творчості «Пропалої грамоти» (у назві якої зовсім не випадкова відсилка до Гоголя) були «сміх, іронія, сарказм, весела гра зі словами та смислами» (Віктор Недоступ, [б. д.]), що вочевидь відобразилося і на виборі іронічних псевдонімів усіма її членами.

Журналіст, видавець, письменник, перекладач, громадський діяч **Святослав Лакуста** підписувався **Непанас Некущенко**, взявши за основу псевдонім **Панас Кущенко**, який належав його колезі по роботі у буковинських часописах – письменнику, перекладачу, педагогу, фольклористу, театральному діячеві **Денису Онищуку** (Антофійчук, 2022).

Ціле гроно іронічних псевдонімів використовував львівський поет кінця XX – початку XXI ст. **Назар Гончар**, точніше буде сказати, що серед його псевдонімів, яких зафіксовано 27 (Брайлян, 2023, с. 96) майже всі – іронічні. Він уживав такі підписи, як: **Назар-Назар Багнет-Багнера**, **Богдан Бознахто**, **Зефір Гальмо**, **Напір Гончар**, **Левко Дулевина**, **Фелікс Інкогніто**, **Євменій Люлище-Гончаркевич**, **Надійка Надмидума**, **Назар Непийпиво**, **Іван Нефільтруйбазар**, **Гнат Резигнат**, **Ганна Розчар**, **Жак Страшне**, **Назар Сумнівець**, **Ангеліна Терносливка**, **Зігфрід Цугцвангер**, **Шота Мбудедалі**, **Nazzy Potter**. Серед псевдонімів Назара Гончара був також підпис-паліндром, тобто такий, що читається однаково справа наліво і зліва направо, – **Село Олесь** (Лучук, 2009, с. 509).

Письменник, колега і дослідник його творчості Іван Лучук зазначав, що «для мистецтва поетичного Н. Гончара є властивими й елементи містифікації». Така містифікація, «виражена багатоманіттю вживання псевдонімів», займала помітне місце у «загальному комплексі мистецтва поетичного Назара Гонча-

ра» (Лучук, 2022, с. 360). Ці його «псевдонімні містифікації» були відображені на сторінках періодики, зокрема на шпальтах львівської газети «Ратуша»» (Лучук, 2022, с. 349). У цьому часописі Н. Гончар опублікував сім поетичних добірок, кожну під іншим псевдонімом (Лучук, 2022, с. 351) і створив між цими «авторами» певні складні взаємини: вони виступали перекладачами один одного, оскаржували право авторства на деякі твори один в одного і т. п.

Подібні містифікації за допомогою псевдонімів практикували й деякі інші автори, зокрема письменник **Юрій Винничук**. У книзі «Життя у позику» Е. М. Ремарка, виданій 2014 р. у Львові у серії БУЗОК (Бібліотека Українця Золота Колекція), зазначено, що переклад роману з німецької здійснили Рома Попелюк і Юрій Винничук, Ромі Попелюк належить і передмова до видання. Однак насправді **Рома Попелюк** – один із псевдонімів Юрія Винничука (Соприкіна & Маленко, 2021, с. 240).

Багаторівневі псевдонімні маски та ігри з ними властиві не лише письменникам. Майстром таких розіграшів був також історик, історіограф, постійний плідний автор українських наукових часописів 1920–1930-х рр. В'ячеслав Заїкин. Так, дослідник його постаті Андрій Портнов у праці з красномовною підназвою «Історик з багатьма обличчями» цитує листа Омеляна Прицака, історика і колеги В. Заїкина упродовж львівського періоду його життя (1931–1940 рр.): «...видавши якусь працю, писав на неї дві рецензії, одну негативну, а другу позитивну під різними псевдонімами і криптонімами. А потім третя або четверта рецензія полемізувала з обома критиками» (Портнов, 2004, с. 89). А всі вони були написані самим В. Заїкиним. Деякі зі своїх праць він підписував криптонімами **В. З. і В. М.**, перший з яких утворений від його автоніма, а другий від псевдоніма **В. Миропільський**, тобто у співавторстві із самим собою.

Лише іронічними псевдонімами, фактично – псевдонімамі-каламбурами, послуговувався письменник, редактор, видавець **Ігор Римарук**. Серед його підписів наявні співзвучні з прізвиськом (псевдоніми-пароніми), як-от: **Римма Рурк**, а також **Вій-Римарук Ігор** (у якому до того ж простежується натяк на персонажа української демонології, популяризованого

М. Гоголем). Ще один свій псевдонім – **Війон Франсуа-Ремарк** – автор теж базував на співзвучності прізвища із відомим німецьким письменником XX ст. Е. М. Ремарком та долучив до нього французького поета пізнього середньовіччя Франсуа Війона (цілком можливо, створюючи у своєму псевдонімі ще більше інформативних нашарувань, оскільки Франсуа Війон – теж псевдонім, а щодо його справжнього прізвища є два різні варіанти). В інших своїх псевдонімах – **Кім Ір Сеня** та **IRok'ez** – Ігор Римарук «каламбуриє», використовуючи свої ініціали, а також одіозного колишнього північнокорейського лідера (Кім Ір Сен) та впізнаваний елемент панк-культури (зачіска ірокез).

Певну особисту відсилку для створення одного зі своїх псевдонімів використав письменник, фахівець з інформатики, редактор, видавець, історик, громадський і політичний діяч **Микола-Ярослав Гнатів**. Його підпис **Пан Нектарський** «відсилає до відомої колись у Львові кнайпи «Нектар», де народилося чимало суспільно-культурних і літературно-мистецьких ідей» (Лучук, 2015). М. Гнатів використовував також різновид цього псевдоніма – пан **Ник Тарський**.

Серед іронічних підписів наявна велика група псевдонімів, у яких автори постають як особи іншої статі: псевдогініми – коли автор-чоловік підписується жіночим ім'ям і прізвищем та псевдоандроніми – коли автора-жінка використовує як підпис чоловічі ім'я та прізвище. Іронічне забарвлення таких псевдонімів очевидне, якщо тільки такий варіант підпису не був пов'язаний із необхідністю (міркуваннями безпеки чи можливістю опублікувати свої праці)¹, а становив власний вибір і мав на меті реалізацію певного авторського задуму, зокрема своєрідну гру із читачем – постати перед ним в образі особи іншої статі.

Псевдогініми використовували, зокрема: письменник, журналіст, видавець **Андрій Баб'юк** – **Весняна Наталя**; поет, перекладач, редактор, літературний критик **Освальд Бургардт**

¹ Як приклад вимушеного псевдогініма наведемо підпис **Орися Галичанка** українського церковного діяча, письменника, редактора, публіциста і педагога **Осипа Годунька**, саме під таким псевдонімом опубліковано поему «Серед блискавок і бурі» (Мюнхен, Рим, 1967), рукопис якої йому вдалося передати із табору у Сибіру (Комаїця, 2000, с. 70).

(відомий як **Юрій Клен**) – **Черленівна Роксоляна**; уже згаданий **Гумецький Володимир** – **Лакуста Одарка**; письменник, редактор, громадський діяч **Олександр Кандиба** (відомий як **Олександр Олесь**) – **Красолька Ганна**; письменник, редактор, видавець, громадський діяч **Юрій Керча** – **Верховинка Таня**; письменник і журналіст **Володимир Куліш** – **Серафима Гусочка**; журналіст, редактор **Олександр Пирожик** – **Олена Богуш**; письменник, журналіст, редактор, літературний критик **Валер'ян Поліщук** – **Курнатовська Ярина**; журналіст, письменник **Іван Ярич** – **Тлуста Марійка**.

Деякі автори послуговувалися кількома псевдогінімами. Так, серед численних псевдонімів уже згаданого поета **Назара Гончара** такі підписи, як **Надійка Надмидума**, **Ганна Розчар**, **Ангеліна Терносливка**, у журналіста, письменника, літературознавця, перекладача **Миколи Васильчука** – **Марія Кавецька**, **Климентина Сотник**, **Марія Підопригора** (Бігусяк & Арабчук, 2013, с. 221). Зауважимо також, що цей автор використовував два «парні» псевдоніми: **Марія Підопригора** та **Юрій Підопригора** (Бігусяк & Арабчук, 2013, с. 221). Полюбили використовувати псевдогініми і вже згаданий письменник **Юрій Винничук** – **Аліна Джурик**, **Ярина Джурик**, **Рома Попелюк**, **Тиберія Шпака** (Соприкіна & Маленко, 2021, с. 240).

Рекордсменом із використання псевдогінімів був журналіст, публіцист, історик, етнограф, фольклорист, літературознавець, а також педагог, державний і громадський діяч **Григорій Дем'ян**. У «Прихованих іменах...» зафіксовані 12 його псевдогінімів (серед 40 псевдонімів) (Брайлян, 2023, с. 118–119), а саме: **Бабій Ганна**, **Барладин Галина**, **Брусова Ніна**, **Гнот Анастасія**, **Говдиш Ярослава**, **Гуменюк Катерина**, **Костик Марія**, **Павлюк Ольга**, **Петрусяк Оріся**, **Рилюк Оріся**, **Сербин Дана**, **Сидорович Марія**, **Швед Стефа**. У біографічній публікації про Г. Дем'яна (Глушко & Трегуб, 2000) не наведено причин використання ним такої кількості псевдогінімів.

До підписів своїх праць псевдоандронімами вдавалися такі авторки, як: письменниця **Наталія Введенська** – **Недоля Юрко**, письменниця, журналістка, громадська діячка **Стефанія Гурко** – **Гвинт Геннадій**; письменниця, перекладачка, музична

та літературна критикиня **Ніна Дубровська-Трикулевська** – **Юрич Гордій**, журналістка і письменниця **Антоніна Кудрицька** – **Дід Супрун**, письменниця, малярка, скульпторка, громадська діячка **Оксана Лятуринська** – **Єроним**, письменниця і перекладачка **Ольга Петик** – **Ольгович Володимир**, письменниця **Юлія Пастушенко-Мисько** (відома як **Мирослава Сопілка**) – **Іван Батіжок**. Деякі авторки мали по два псевдоандроніми, як-от: журналістка **Олена Мороз** – **Подорожній Микола** і **Хомчук Петро**, журналістка і письменниця **Леонтиня Топало** – **Левченко Валентин** і **Шило Валентин**, письменниця та акторка **Діамара Ходимчук** – **Крига Олекса** і **Кропива Карпо**.

Псевдогініми та псевдоандроніми виразно демонструють свою поліфункційність, їм властива складна взаємодія притаманної усім псевдонімам езотеричної функції із додатковими: естетичною (**Ангеліна Терносливка**), характеристичною (**Дід Супрун**), символічною (**Недоля Юрко**) та комічною (**Тлуста Марійка**) функціями (нерідко відразу з кількома з них).

Серед іронічних псевдонімів українських авторів наявна порівняно невелика група римованих підписів, які складаються із двох слів і здебільшого мають вигляд імені та прізвища. Такими римованими псевдонімами послуговувалися: журналіст, редактор, громадський діяч **Іван Дурбак** – **Кум Наум**, письменник, перекладач, видавець **Володимир Іванців** – **Іван Ковзубан**, журналіст і письменник **Роман Кокотайло** – **Кум Наум**, письменник, журналіст, педагог, перекладач, мистецтвознавець, громадсько-культурний діяч **Богдан Лепкий** – **Сень Брень**; письменник, журналіст, видавець, громадський діяч **Антін Лотоцький** – **Тото Долото**, журналіст, редактор, громадський діяч **Андрій Луців** – **Хуан де Барабан**, поет, літературознавець, педагог **Петро Ротач** – **Дідусь Петрусь**, а також уже згадані **Назар Гончар** – **Гнат Резигнат** та **Олена Вітенко** – **Гнат Вовкамнебрат**. По 2 римовані псевдоніми мали: письменник, етнограф, священник **Володимир Хил'як** – **Анонім Єронім** та **Лемко Семко** та журналіст, редактор, письменник, громадський діяч **Матвій Шатувський** – **Михайло Колупайло** і **Михайло Шкандибайло**. Ці псевдоніми здебільшого акцен-

тують комічну (Михайло Колупайло, Сень Брень), естетичну (Гнат Резигнат, Хуан де Барабан), характеристичну (Дідусь Петрусь, Лемко Семко), ігрову (Тото Долото) функції, а також їхні поєднання.

Деякі українські автори створювали іронічні псевдоніми із багатослівних виразів, очевидно, намагаючись таким чином постати перед читачем у певному яскравому і цікавому образі й, відповідно, акцентувати насамперед характеристичну функцію псевдоніма. Такий багатослівний іронічний підпис знаходимо серед численних псевдонімів уже згаданих: **Антон Лотоцького – Само собою не Руданський та Валер'яна Поліщука – Філософ з головою хлопчика**. Багатослівні псевдоніми використовували також: письменник, журналіст, редактор, критик, громадсько-політичний діяч **Осип Маковей – Кандидат на патріота**, філолог, письменник, редактор, журналіст, громадський діяч **Кирило Студинський – Не плазун, але й без трону**.

Отже, серед псевдонімів українських авторів наявний великий масив іронічних підписів, які, відповідно до їх способів утворення, можемо поділити на дві групи. До першої групи відносимо псевдоніми, в основі творення яких лежать автоніми – прізвища, імена та по батькові (усі ці дані одночасно або лише деяких із них) чи справжні ініціали автора. Другу групу становлять підписи, ніяк не пов'язані з автонімом автора. У кожній із двох груп своєю чергою виокремлюємо підгрупи, а саме:

Псевдоніми, утворені на основі автонімів чи справжніх ініціалів:

- шляхом маніпуляцій з власним прізвищем чи (та) іменем і (чи) по батькові, як-от: усічення частин і всеможливе їх комбінування, переставлення складів (анаграми), прочитання ззаду наперед (ананіми) тощо;

- на основі звукового прочитання літер ініціалів (здебільшого однослівні псевдоніми, іноді розділені, як-от: Еска, Ве-пе-о);

- шляхом збереження співзвучності із власним прізвищем та ім'ям, але з різницею у написанні, псевдонім-каламбур (Ігор Римарук – Римма Рурк; Віталій Бендер – В. Бен д'Е).

Псевдоніми, не пов'язані із автонімом, утворені:

- поділом існуючого слова (іноді двох) на частини у довільний спосіб (І. Жак, П. Р. Бендя, Н. А. Коліні);
- на основі існуючих або новостворених слів, які акцентують професійні зацікавлення автора (Доремій Фасоля; Бібліографічний мікроб);
- на основі вигуків, вставних слів, сполучників, стійких словосполучень, часто шляхом злиття чи довільного поділу на частини (Анувас, А. Пчхи, Куд Кудак, Раднерад);
- шляхом продукування імені та прізвища іронічного змісту (Надійка Надмидума, Шота Мбудедалі);
- шляхом використання заперечної частки «не»;
- шляхом маніпуляцій з власним псевдонімом: усічення частин, перестановка складів (анаграми), прочитання ззаду наперед (ананіми), звукове прочитання псевдонімних ініціалів;
- на основі прізвища та імені особи протилежної статі (псевдоандроніми і псевдогініми);
- шляхом римування двох слів (здебільшого мають вигляд імені та прізвища);
- на основі багатослівних виразів (Не плазун, але й без трону).

Зауважимо, що деякі з авторів використовували по кілька способів творення для різних своїх псевдонімів, а іноді поєднували їх в одному й тому ж.

За своїм визначенням псевдонім (у перекладі з грецької) означає вигадане (несправжнє, обманне, приbrane) ім'я, тому очевидно, що основною його функцією є езотерична, тобто приховування, маскувння справжніх (зафіксованих у документах) прізвища та імені автора. Однак обрання автором саме іронічного підпису виводить на перший план інші функції псевдоніма: характеристичну (презентативну) – автор прагне постати перед читачами у певному образі, акцентувати певні свої риси; естетичну – створити у читача відчуття краси, гармонії; символічну – підпис автора містить певні відсилки; гумористичну (комічну) – бажання пожартувати з читачами, розвеселити їх; ігрову – залучити читачів до своєрідної гри, зробити їм натяк, запропонувати їм розгадувати ребус; містифікаційну – створити у читачів певні ілюзії, містифікувати їх.

Висновки. Отже, багато українських письменників, журналістів, редакторів та громадських діячів ХІХ–ХХІ ст. використовували псевдоніми, у яких проявлені ознаки іронії: двозначність, натяжки, відсилки, певна гра смислів чи ребус – іронічні псевдоніми. На основі матеріалів видання «Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів ХІХ–ХХІ ст.» здійснено вибірку таких псевдонімів та їх систематизацію у двох групах: 1) псевдоніми, утворені на основі автонімів чи справжніх ініціалів; 2) псевдоніми, створені без жодного зв'язку з автонімами. У кожній із груп виділені підгрупи, відповідно до конкретного способу їх утворення.

Встановлено, що іронічні псевдоніми вирізняються різноманітністю способів творення, яскраво проявленою поліфункційністю, а також більшість із них інформативно насичені. Їм притаманна складна взаємодія функцій, при якій у ролі домінуючої часто виступає одна чи й кілька функцій, відмінних від основної. Ці псевдоніми демонструють різний ступінь проявленості тієї чи іншої функції, причому часто це залежить від способу їх утворення.

При створенні авторами іронічних псевдонімів виразно простежується прагнення не лише (чи не стільки) замаскувати своє справжнє ім'я, а й презентувати себе у певний спосіб, постати перед читачами в бажаному образі, натякнути на сферу своїх зацікавлень, запросити їх до гри, розгадування ребусів, містифікувати їх, створити певні ілюзії, а також розважити, розвеселити тощо. Деякі з авторів за допомогою псевдонімів ведуть багаторівневу гру із читачами: дискутуючи самі із собою чи посилаючись самі на себе у публікаціях, підписаних різними псевдонімами, пишучи у співавторстві самі із собою і т. п.

Обрання авторами іронічних псевдонімів, створених у той чи інший спосіб, анітрохи не обмежується підписанням сатирично-гумористичних творів. Такі псевдоніми трапляються під публікаціями різноманітних жанрів – інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних.

Іноді іронічний зміст того чи іншого псевдоніма прихований і стає очевидним лише зі знанням певного контексту: загальновідомого (як-от: Кім Ір Сеня – відсилка до одіозного

північнокорейського лідера, Nazzy Potter – відсилка до літературного героя Джоан К. Ролінг) чи особистого (Пан Нектарський – відсилка до улюбленої кнайпи «Нектар», яка знаходилася у Львові на вул. Саксаганського). Більшість іронічних псевдонімів відзначаються інформативністю, високою змістовою насиченістю, що робить їх дослідження особливо цінними для просопографії, біобібліографістики, історії української періодики та літератури.

Література

Антофійчук, В. І. (2022). Оницьук Денис Іванович. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-75421>.

Астапцева, Х. (2017). «Балачки про моду» Харитини Кононенко – нове слово у жіночій пресі Галичини (На матеріалах «Жіночої сторінки» у газеті «Діло» (1936—1939 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 7(25), 173–195. Львів.

Бігусяк, М. В., Арабчук, І. М. (упоряд.) (2013). *Васильчук Микола Миколайович: бібліографічний покажчик (до 25-річчя літературно-наукової праці)*. Івано-Франківськ.

Білокінь, С. (2009). *Довідкова книга з культурної спадщини України: Метабібліографія, зміст біографічних та інших словників тощо*. Робочий зошит. Київ.

Брайлян, Н. (2023). *Приховані імена: словник псевдонімів українських авторів XIX–XXI ст.* Львів.

Віктор Недоступ. [б. д.]. *Читати Київ*. <https://www.readingkyiv.net/writers/viktor-nedostup/> (дата перегляду: 04.06.2025).

Габор, В. (1995). Бірчак Володимир. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. слов., 2*, 36–40. Львів.

Глушко, М., Трегуб, М. (2000). Дем'ян Григорій Васильович. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. слов., 7*, 108–115. Львів.

Еппель, В. (1999). *Нові матеріали до словника українських псевдонімів*. Київ.

Ковпак, В. О. (2008). *Українська спортивна періодика Галичини 20–30-х рр. XX ст.* Львів.

Комариця, М. (2000). Годунько Осип (Йосиф)-Михайло Іванович. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. слов., 7*, 68–71. Львів.

Лучук, І. (2009). Мистецтво паліндромії на сторінках львівської газети «Ратуша» (1990–1994 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*, 1(17), 499–514. Львів.

Лучук, І. (2011). Містифікація як складова мистецтва поетичного Назара Гончара (За публікаціями рубрики «Парнасленд» львівської газети «Ратуша»). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 1(19), 347–361. Львів.

Лучук, І. (2015). Незабутній пан Никтарський (Світлій пам'яті Ярослава Гнатіва). *Збруч*. <https://zbruc.eu/node/38889>.

Павликівська, Н. М. (2009). *Питання української псевдонімії ХХ століття*: монографія. Вінниця.

Павликівська, Н. М., Прокопчук, Л. В. (2020). Псевдоніми в антропонімічній системі української мови. *Modern researches in philological sciences: Collective monograph*, 288–306. Baia Mare, Romania. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/17>.

Павликівська, Н. М., Прокопчук, Л. В. (2021). Псевдоніми як лінгвомаркери української етнокультури. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries: Collective monograph*, 2, 160–175. Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-32>.

Павликівська, Н. (2019). Псевдонімія як антропонімна категорія. *Філологічний дискурс*. 9, 214—221. DOI: 10.31475/fil.dys.2019.09.21.

Павликівська, Н. М. (2010). Українська псевдонімія ХХ століття: дис ... д-ра філол. наук. Київ. https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlykivska_Nataliia/Ukrainska_psevdonimii_KhKh_stolittia.pdf?

Портнов, А. (2004). Вячеслав Заїкин: історик з багатьма обличчями. *Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія*, 10, 89–113. Харків.

Прасалова, В. (2024). Біографічні чинники псевдоніміки українських літераторів у таборах Ді-Пі. *Синопис, текст, контекст, медіа*, 30(3), 215–224. Київ. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.3.9>.

Середа, О. (2015). Володимир Гумецький: маловідомі сторінки життєпису та публіцистичної діяльності. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 5(23), 611–618. Львів.

Соприкіна, В., Маленко, О. (2021). *Псевдонімікон української культурно-мистецької сфери початку ХХІ століття: лінгвістична інтерпретація*. Харків.

Чучка, П. (2001). Українські псевдоніми: статус, структура і функції. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного*

університету ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (Мовознавство), 37, 82–83. Кіровоград.

References

Antofiihchuk, V. I. (2022). Onyshchuk Denys Ivanovych. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. <https://esu.com.ua/article-75421> [in Ukrainian].

Astaptseva, Kh. (2017). «Balachky pro modu» Kharytyny Kononenko – nove slovo u zhinochii presi Halychyny (Na materialakh «Zhinochoi storinky» u hazeti «Dilo» (1936—1939 rr.) [Kharytyny Kononenko's «Balachky pro modu» – a new slovo in the female presi Halychyny (On the materials of «Zhinochoi storinky» in «Dilo» hazet (1936-1939)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 7(25), 173–195. Lviv [in Ukrainian].

Bihusiak, M. V., Arabchuk, I. M. (uporiad.) (2013). *Vasylchuk Mykola Mykolaiovych: bibliohrafichni pokazhchyk (do 25-richchia literaturno-naukovo pratsi)* [Vasylchuk Mykola Mykolaiovych: Bibliographic Index (to the 25th anniversary of his literary and scientific work)]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Bilokin, S. (2009). *Dovidkova knyha z kulturnoi spadshchyny Ukrainy: Metabibliohrafiia, zmist biohrafichnykh ta inshykh slovnykiv toshcho* [A reference book on the cultural heritage of Ukraine: Metabibliography, contents of biographical and other dictionaries, etc.]. Robochyi zoshyt. Kyiv [in Ukrainian].

Brailian, N. (2023). *Prykhovani imena: slovnyk psevdonimiv ukrain-skykh avtoriv XIX–XXI st.* [Hidden names: a dictionary of pseudonyms of Ukrainian authors of the XIX–XXI centuries]. Lviv [in Ukrainian].

Chuchka, P. (2001). Ukrainski psevdonimy: status, struktura i funktsii [Ukrainian pseudonyms: status, structure and functions]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Vynnychenka. Serii: Filolohichni nauky (Movoznavstvo)*, 37, 82–83. Kirovohrad [in Ukrainian].

Eppel, V. (1999). *Novi materialy do slovnyka ukrainskykh psevdonimiv* [New materials for the dictionary of Ukrainian pseudonyms]. Kyiv [in Ukrainian].

Habor, V. (1995). Birchak Volodymyr. *Ukrainska zhurnalistyka v imenakh: materialy do entsykl. slov.*, 2, 36–40. Lviv [in Ukrainian].

Hlushko, M., Trehub, M. (2000). Demian Hryhorii Vasylovych. *Ukrainska zhurnalistyka v imenakh: materialy do entsykl. slov.*, 7, 108–115. Lviv [in Ukrainian].

Komarytsia, M. (2000). Hodunko Osyp (Yosyf)-Mykhailo Ivanovych. *Ukrainska zhurnalistyka v imenakh: materialy do entsykl. slov.*, 7, 68–71. Lviv [in Ukrainian].

Kovpak, V. O. (2008). *Ukrainska sportyvna periodyka Halychyny 20–30-kh rr. XX st.* [Ukrainian sports periodicals of Galicia in the 20s and 30s of the twentieth century]. Lviv [in Ukrainian].

Luchuk, I. (2011). Mistyfikatsiia yak skladova mystetstva poetychnoho Nazara Honchara (Za publikatsiiamy rubryky «Parnasland» lvivskoi hazety «Ratusha») [Mystification as a Component of Nazar Gonchar's Poetic Art (Based on the Publications of the «Parnasland» Section of the Lviv Newspaper «Ratusha»)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 1(19), 347–361. Lviv [in Ukrainian].

Luchuk, I. (2009). Mystetstvo palindromii na storinkakh lvivskoi hazety «Ratusha» (1990–1994 rr.) [The Art of Palindromy on the Pages of the Lviv Newspaper «Ratusha» (1990–1994)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*, 1(17), 499–514. Lviv [in Ukrainian].

Luchuk, I. (2015). Nezabutnii pan Nyktarskyi (Svitlii pamiaty Yaroslava Hnativa) [The unforgettable Mr. Nyktarsky (Yaroslav Hnativ, in loving memory)]. *Zbruch*. <https://zbruc.eu/node/38889> [in Ukrainian].

Pavlykivska, N. M., Prokopchuk, L. V. (2020). Psevdonimy v antroponimiinii systemi ukrainskoi movy [Pseudonyms in the anthroponymic system of the Ukrainian language]. *Modern researches in philological sciences: Collective monograph*, 288–306. Baia Mare, Romania. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/17> [in Ukrainian].

Pavlykivska, N. M., Prokopchuk, L. V. (2021). Psevdonimy yak linhvomarkery ukrainskoi etnokultury [Pseudonyms as linguistic markers of Ukrainian ethnoculture]. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries: Collective monograph*, 2, 160–175. Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-32> [in Ukrainian].

Pavlykivska, N. (2019). Psevdonimiia yak antroponimna katehoriia [Pseudonymy as an anthroponymic category]. *Filolohichnyi dyskurs*, 9, 214–221. DOI: 10.31475/fil.dys.2019.09.21 [in Ukrainian].

Pavlykivska, N. M. (2009). *Pytannia ukrainskoi psevdonimii XX stolittia* [The Issue of Ukrainian Pseudonymy in the Twentieth Century]: monohrafiia. Vinnytsia [in Ukrainian].

Pavlykivska, N. M. (2010). *Ukrainska psevdonimiia XX stolittia* [Ukrainian pseudonyms of the XX century]: dys ... d-ra filol. nauk. Kyiv. https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlykivska_Nataliia/Ukrainska_psevdonimiia_KhKh_stolittia.pdf? [in Ukrainian].

Portnov, A. (2004). Viacheslav Zaikyn: istoriyk z bahatma oblychchiamy [Vyacheslav Zaikin: a historian with many faces]. *Zbirnyk Kharkivskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva. Nova seriia*, 10, 89–113. Kharkiv [in Ukrainian].

Prosalova, V. (2024). Biohrafichni chynnyky psevdonimiky ukrainskykh literatoriv u taborakh Di-Pi [Biographical Factors in the Pseudonymization of Ukrainian Writers in the DP Camps]. *Synopsys, tekst, kontekst, media*, 30(3), 215–224. Kyiv. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.3.9> [in Ukrainian].

Sereda, O. (2015). Volodymyr Humetskyi: malovidomi storinky zhyttiepyssu ta publitsystychnoi diialnosti [Volodymyr Humetsky: little-known pages of his life and journalistic work]. *Zbirnyk prats Naukovodoslidnoho instytutu presoznavstva*, 5(23), 611–618. Lviv [in Ukrainian].

Soprykina, V., Malenko, O. (2021). *Psevdonimikon ukrainskoi kulturno-mystetskoi sfery pochatku XXI stolittia: linhvistychna interpretatsiia* [The Pseudonymicon of the Ukrainian Cultural and Artistic Sphere of the Early Twenty-First Century: Linguistic Interpretation]. Kharkiv [in Ukrainian].

Viktor Nedostup. [b. d.]. *Chytaty Kyiv*. <https://www.readingkyiv.net/writers/viktor-nedostup/> (data perehliadu: 04.06.2025) [in Ukrainian].

Nadiia Brailian

Research Fellow of the Research Institute for Press Studies
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv
(Lviv, Ukraine)

IRONIC PSEUDONYMS OF UKRAINIAN AUTHORS OF THE 19TH–21ST CENTURIES: PATTERNS OF FORMATION AND FUNCTIONAL LOAD

This article explores ironic pseudonyms used by Ukrainian authors from the 19th to the 21st century, focusing on characteristic formation patterns and their functional load. The study aims to identify ironic signatures within the corpus of Ukrainian pseudonyms compiled in «Hidden Names: A Dictionary of Pseudonyms of Ukrainian Authors of the XIX–XXI Centuries», to analyse their structural characteristics, to systematise them accordingly, and to determine the specifics of their functional load. The research methodology combines: systematic, analytical and descriptive approaches, which enabled the selection and classification of ironic

pseudonyms, an investigation of their construction methods, and an identification of their functions and distinguishing features.

The novelty of the article lies in the fact that ironic pseudonyms of Ukrainian authors are studied for the first time as a distinct and cohesive group, characterised by specific formation patterns, multifaceted functions, and internal interconnections. Conclusions: The study finds that a substantial number of pseudonyms used by Ukrainian authors exhibit signs of irony – ambiguity, allusion, reference, wordplay, or riddles – and can be classified as ironic pseudonyms. Based on the materials of the material in «Hidden Names: A Dictionary of Pseudonyms of Ukrainian Authors of the XIX–XXI Centuries», these pseudonyms have been categorised into two main groups: 1) those derived from autonyms or real initials; 2) those unrelated to the autonyms. Each group is further divided into subgroups based on specific formation techniques.

The study identifies a wide range of strategies for constructing ironic pseudonyms, including examples that combine multiple techniques in a single name. The functions inherent in ironic pseudonyms are analysed, revealing pronounced multifunctionality. A number of features of the functional load of ironic pseudonyms have been identified, namely: their diversity, varying degrees of functional expression across different pseudonyms; and the dominant presence of one or more functions other than the primary one – most commonly characteristic, aesthetic, symbolic, comic, playful.

Examples of multi-layered usage and literary hoaxes constructed with the help of ironic pseudonyms are presented. The study emphasizes both the high informational value of such pseudonyms and the importance of contextual awareness in their interpretation.

Keywords: Ukrainian authors, ironic pseudonyms, formation patterns, functional load.